

RITURI DE TRECERE. NUNTA SOVEJANA

Florica Macarie, profesoară, Liceul din Soveja, Vrancea

Căsătoria este un moment extrem de important în viața omului, un fenomen specific în cadrul riturilor de trecere prin viață. Căsătoria îmbracă un aspect social prin faptul că ea constituie acea etapă prin care se formează familia, se întemeiază gospodăria ca motor esențial al bunului mers al unei comunități, cât și prin care se asigură procrearea, perpetuarea speciei umane în timp. Ca tradiție, și obiceiul de nuntă este un act cu origini adânci în viața țaranului.

În forma ei tradițională, nunta este o amplă manifestare folclorică, sărbătorească prin valorile sale artistice, dar și estetice și etice, de conținut care a evoluat în timp. În funcție de zona folclorică, nunta prezintă elemente specifice care dau specificitate și diversitate comportamentului folcloric.

Voi insista în cele ce urmează asupra acelor momente principale ale nunții sovejene, care-i dau specificitate în spațiul vrâncean, atât de bogat în tradiții și valori spirituale populare. În mod tradițional, căsătoria nu se făcea la voia întâmplării. Există etape, momente care o anticipează, precum horele, jocul, anumite activități desfășurate în comun (clăcile, șezătorile etc.) Mai mult, cu ocazia Anului Nou, a Crăciunului, cete de flăcăi și fete colindau din casă în casă rostind urări, colinde pentru flăcăii de însurat și fetele de măritat. Un exemplu în acest sens este Leroida, colind ce se cânta odată la Soveja.

Nunta era atât rit de trecere, cât și rit-spectacol, ce genera un întreg repertoriu de lirică și epică populară, de dansuri și cântece. Marca o multitudine de practici și ritualuri ce aveau la bază vechi credințe ale poporului nostru, perpetuate prin generații până în epoca noastră în unele locuri.

Nunta, în întregul ei, cuprinde mai multe părți, în funcție de zona folclorică unde se desfășoară. La Soveja, nunta durează șase zile, începând cu joi, când este „ziua suratelor”, zi în care se coase batista mirelui, se confecționează țimirele, continuă vineri când se aduc și se bat brazii la fiecare socru și la nun. Sâmbăta au loc vedrele, seara, joc la care participă și căsătoriții și necăsătoriții, iar duminica este ziua nunții propriu-zise, cu un ceremonial vast, spectaculos.

Luni este „nuneasca”, zi în care nașii invită pentru prima oară finii la casa lor, ca apoi petrecerea să continue la socrii mari și la socrii mici. Nunta se termină marți când are loc spălăcania, când toți cei care au muncit în nuntă petrec în voie, fără grijă. Întreaga perioadă, de aproape o săptămână este dominată de voieșie, de bună dispoziție în care fiecare își declină rolul tradițional.

La Soveja, nunțile se făceau iarna, de regulă în Câșlegi (perioada între Bobotează până la începutul postului Paștelui). În restul timpului muncile agricole nu permiteau o asemenea petrecere de lungă durată, mai ales că sovejenii, în marea lor majoritate, lucrau pământul la 60 de km de Soveja, la Sovejana, unde își aveau mulți a doua locuință de vara, loc în care se gospodăreau și lucrau pământul.

Nunta la Soveja era precedată de pețit, cu care ocazie se stabilea data, se angajau lăutarii, dar se negocia și zestrea ce o vor da părinții copiilor. Din acest moment, ades

încă de mai înainte, mireasa, mirele comandau la țesătoarele satului costumul popular, care trebuia să fie original, aparte față de celelalte costume. În acest fel meșterii populari își dovedeau creativitatea.

Tocmirea lăutarilor era de o deosebită importanță pentru petrecere, căci spune o zicală: „muzica face nunta”. Odinioară, la Soveja, existau mai multe tarafuri de lăutari: taraful Petrea (vioară) și Traian Tilica (acordeon), cel mai renumit, Ionică (vioară) și Nicu Tilica (acordeon). Aceștia erau de fapt o familie în care moș Petrea, așa cum i se spunea, era „starostele” tarafurilor, renumit rapsod popular al locului. Mai erau taraful Ghiță (vioară) și Ion Calet (acordeon), și taraful Gălățeanu (vioară și țambal). Cu ani în urmă acestora li se alăturau și Gheorghe Stanciu și Radu Tilica, ultimii cobzari ai Sovejei și Neculai Stanciu - țambal. Taraful Petrea și Traian Tilica, fiind socotit cel mai bun, era repartizat nașului (fig. 2.1).

Fig. 2.1. Taraful Nică, Ionică, Petrea și Traian Tilica.

Nunta propriu-zisă era stabilită într-o sărbătoare, fie duminică, fie în o altă sărbătoare a iernii, fără sa fie în post, dată când avea loc și cununia religioasă. Nunta, ca moment principal, era precedată și urmată de o serie de alte momente semnificative și de o rară frumusețe etnofolclorică, ce făcea ca acesta să se întindă de joi până marți, obicei unic în țară. Totodată un alt element specific nunții sovejene era acela că se desfășura în trei locuri separate, la socrii mari, la socrii mici și la nuni, fiecare având invitați proprii, cheltuieli și ceremonial propriu, care pe timpul nunții se contopeau, devenind alaiul de nunță de o rară frumusețe, plin de voieșie, sărbătorec.

Joia era ziua „suratelor” când se făceau țimirile, la casa mirelui, se cosea la casa miresei batista de schimb de către patru fete, fiecare câte un colț, pe care mirele, viitor soț, o va purta la chimirul costumului de sărbătoare.

Vineri era ziua brazilor. Flăcăii erau invitați la brazi de către „sora de mire” și „sora de mireasă”. Flăcăii adunați la casa mirelui, îmbrăcați în costume populare de sărbătoare, cu chiote și cântece mergeau în pădure cu sănii sau cu căruțe, de unde aduceau brazilii pentru casa miresei, a nunului și a mirelui. La mire, la mireasă, în chiote și în acompaniamentul tarafului de lăutari, băteau brazilii în coroană, la poartă, punând în vârf un ștergar, iar între ei, sus, o scândură pe care scriau „Bine ați venit sănătoși la noi!”, cât și la stălpii târnațului. Momentul se încheia cu dans, dansul brazilor.

Pregătirea bucatelor pentru nunță începea sâmbăta, când rudele, apropiații care erau invitați cu rachiu, de nună, de soacra mare, de soacra mică, fiecare la casa lor, luau parte la pregătirea bucatelor. Sâmbăta seară avea loc un alt obicei, numit Vedrele, care avea loc la casa mirelui. La mire, dansul avea loc separat, într-un salon tinerii cu

mirele, iar în alt salon socrul cu invitații săi până la miezul nopții. Aceasta era sărbătoarea de despărțire a mirilor, de rămas bun. Acum mirele însoțit de tineri, de socri mari și cei mici mergeau să salute cu plosca plină de vin pe nuni și pe invitații acestuia.

Duminică se ducea de către mire brazii la nun și voala la mireasă. Așa începea nunta propriu-zisă cu participarea întregului sat, aproape. Acum, dimineața, rudele, prietenele (suratele) miresei găteau mireasa care era îmbrăcată în costum popular nou, făcut special pentru evenimentul acesta. Așezată pe un scaun, pe care se puneau o pernă, miresei i se așeza voalul, de obicei de o femeie mai bătrână. Atunci lăutarii cântau cântecul de gătit al miresei:

*„Sărmanii bieții părinți / Se trudesă până te crește
Nici nu știu cui te dăruiește./ Căci mila de la părinți
Niciodată să n-o uiți./
Iară mila de la soacră / Strugurel de poamă acră;/
De s-ar coace-un an și-o vară / E tot acră și amară”.*

Fetele din jur, suratele, când se ridica mireasa, se întreceau care mai de care să așeze pe scaunul miresei, pentru a se mărita mai repede și ele. Mireasa împreună cu „sora” și „fratele de mireasă” cinstea cu vin pe fiecare din cei prezenți, începând cu părinții, rudele și cei mai apropiați.

La mire se desfășura un alt ceremonial, „bărbieritul mirelui” de către nun, timp în care se cânta de către lăutari:

*„Rade-ți barba de băiat/ Și ia alta de bărbat/
Că băiatul s-a-nsurat/ Nu mai umblă noaptea-n sat”.*

În acest timp mirele era și el îmbrăcat în straie populare tradiționale, de regulă noi.

La casele nunului erau adunați o parte din invitații săi. „Fratele de mire” și alți flăcăi, în alai cu lăutari, mergeau la nun cu brazii pe care îi bateau în poartă și la târnațul casei, după care îi cinstestea pe toți și se juca o sârbă în fruntea căreia era fratele de mire și nuna. Lăutarii cu care a venit fratele de mire rămâneau la casele nunului pe toată durata nunții, până luni.

Duminică, la prânz, la nași acasă, se puneau masa pentru toți invitații acestora. Când se termina masa la nun, venea mirele cu alaiul de nuntă. În frunte mergeau călărașii, având în frunte mirele și „fratele de mire”. După ei veneau săniile cu tron gătit cu cergi vârgate, cu cai împodobiți și ei cu canafi și zurgălăi. Vara se foloseau căruțele. Prima sanie era cea a socrilor mari și a nașilor socrilor. Sania soacrei mari cu câteva surate mai apropiate mergea pe jos direct la mireasă cu colacul miresei, cu țuică dulce și bomboane, unde aștepta sosirea alaiului de nuntă de la nuni. Alaiul de nuntă pornit către mireasă se compunea din nun, care mergea în frunte călare pe cal împodobit și înșeuat, alături de mire și încadrați de flăcăi.

Mirele, nunul și cel ce spunea „colocoșenia” (ORAȚIA DE NUNTĂ) purtau ploști cu vin. După aceștia veneau săniile. În prima sanie era nuna cu lumânările de cununie. Se cânta, se chiuia de vuia satul și ieșeau la porți sovejenii urându-le „să fie

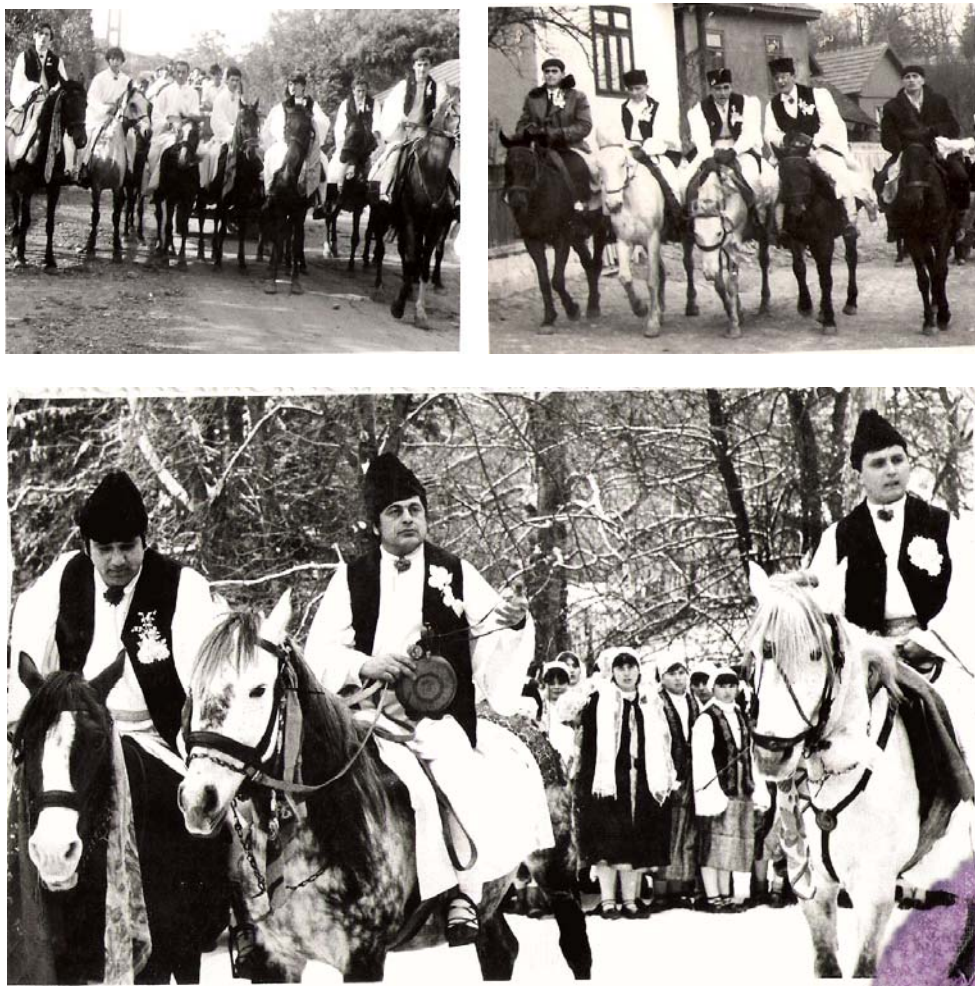

Fig. 2.2. Călărașii (vornicii).

într-un ceas bun”. În cale ieșeau pe alocuri femei, bărbați, copii cu cofele pline cu apă, semn de urare să le meargă din plin. Nunul, mirele aruncau bani, drept mulțumire pentru onoare ce li se făcea mirilor prin acest gest.

Ajunși la mireasa care stătea în casă, alaiul intră în curtea socrilor mici. Un flăcău, dinainte hotărât, mai talentat rostea „*colocoșenia*” (orația de nuntă) întâmpinat fiind pe scările casei de socru mic cu găleți cu vin și ulcele de lut, sau pahare. „*Colocoșenia*” este un text în versuri, în care este vorba de o vânătoare a „*tânărului nost*” „*împărat*” care descoperă la casa socrilor mici „*o floare*” ce „*se ofilește*”, trimițând șapte flăcăi:

*„Cu târnacopae de argint/ să scoată florocica din pământ...
S-o ducă cu rădăcină/ tânărului sovejan în grădină”.*

Fig. 2.3. Călăraș, invitând la nuntă.

Fig. 2.4. Alaiuri de nuntă

„Colocoșenia” se încheie cu invitația către socru să închine din: „Acea butușină uscată/ lată și la mijloc crăcănătă” (plosca de vin) și cu urarea „Noroc și bine v-am găsit sănătoși”.

Nunii, mirele, socrii mari intrau în casă. Nuna mare, soacra mare purtau colacii pe care îi dădeau soacrei mici. Era momentul „luarea miresei”. În casă avea loc un cremonial pe cât de interesant, pe atât de frumos, „schimbul”. La o masă, la care ședeau nunii, socrii, având în frunte un bătrân din familia nunții, stăteau în picioare mirele și mireasa. Mirele scotea banii, iar mireasa batista cusută cu suratele ei special pentru nuntă, joia de dinaintea nunții. Bătrânul conducea schimbul, cerând ca fiecare

să ia ce a pus pe o pâine făcută special în casă, repetând de două ori acest lucru. A treia oară, la comanda bătrânului, fiecare lua ce apuca. De regulă, fata lua și batista și banii, simbol al spiritului gospodăresc de care avea să dea dovadă în viață. Se ura sănătate și viață lungă mirilor, iar lăutarul dădea semnalul plecării la hora mare a nunții care, de regulă, se făcea pe un loc mai deschis, pe deal, acolo unde era loc mai mult ca să poată intra tot alaiul în horă (fig. 2.5).

Fig. 2.5. Hora mare a nunții sovejene.

Nunul lua mireasa de mână, nuna pe mire și porneau hora mare. În horă se intra într-o anumite ordine. Mirele și mireasa erau încadrați de nună și de nun. De nună se prindeau femeile invitate de nună, de nun - bărbații invitați de nun. De capătul femeilor nunei se prindeau bărbații socrului mic, de capătul bărbaților nunului se prindeau femeile socrului mare și tot așa intrând în horă toți oamenii socrului mare și ai celui mic, după rang. Cu cât hora era mai mare, cu atât se vedea respectul și prețuirea satului față de nuni, socri, miri. Hora fiind, de regulă foarte mare, lăutarii se așezau fiecare la nuntași ce aparțineau nunului și socrilor.

În centrul horei nu ședea nimeni, afară de socrii, nașii bătrâni, alți bătrâni ai familiei pe scaune așezate în mijloc. Cândva, mai de mult, ședea preotul, primarul și învățătorul. Nuntași jucau, chiuiau și cinsteau din vinul dat de socrii, de nuni. Ceilalți oameni ai satului neinvitați la nuntă, stau pe margine și priveau hora. În mijlocul horei erau bărbați cu cofe, găleți cu vin ce cinsteau din căni sau pahare nuntași din horă. După prima rotire a horei, „fratele de mireasă” se desprindea din horă și mergea de separa mirele de mireasă, jucând până la sfârșit, acolo. Din când în când, câte un nuntaș striga: „Băi nuntași, are cinste nunta noastră sovejană?”, (sau nunii, socri mari, socri mici). Răspunsul venea în cor: „Are băăăă!”. Femeile strigau și ele: „Asta-i hora horelor/ hora sovejenilor,/ Ușurel și legănat/ ca grâul la secerat”.

Hora se învârtea de trei ori. Când era pe sfârșite, bărbații bubuiau : „Buuu!” și hora se termina. De remarcat că un element specific horei mari a nunții sovejene este că aceasta are o melodie proprie și se joacă pe stânga, în pași specifici.

La terminarea horei, fratele miresei lua mireasa și o ducea în casă, acesta cinstea părinții cu vin, sărutându-le mâna, luându-și rămas bun de la aceștia. Lăutarii cântau:

Fig. 2.5. Iertăciunea miresei (fragment din spectacolul Ansamblului Nunta sovejană).

*„Ia-ți, mireasă, ziua bună / De la tată de la mamă/
De la frați, de la surori, / De la grădina cu flori./
Taci, mireasă, nu mai plânge / Că la maică-ta te-i duce,/
Te-ai grăbit la măritat, / Ca funza la scuturat./
Dar frunza mai dă o dată, / Iar tu nu te mai faci fată”.*

După iertăciune se pleca la cununie. Nuna urca mireasa în sania ei și rupea colacul miresii, pe care închinându-l îl arunca în patru părți către nuntașii care se străduiau să prindă din colac, ca semn de noroc. Apoi alaiul pleca spre cununia religioasă, la biserică.

Intrarea mirilor în biserică se făcea pe un covor nou, sub care nașul puneă bani ce erau luați la terminare de copiii prezenți la cununia religioasă. Cununia se făcea, ca și acum, după canoanele bisericești. De la biserică sania cu nuna și cu mireasa mergea înainte urmată de călărași și mire, iar în urmă alaiul. Ajunși la casa mirelui, mireasa turna în palme apă socrului mare și nașului, care puneă în cană un ban de argint și apoi se da un prosop pentru a se șterge.

Mireasa era dată în primire soacrei mari, iar ceilalți nuntași mergeau la casele lor, urmând a reveni seara la petrecerea de nuntă, ce se făcea cu joc și masă la socru mare, la socru mic și la nuni, doar numai joc. La miezul nopții, după înțelgerea ce se făcea cu nașii, mirele mergea la naș, iar nașul cu alaiul lui veneau la socru mare unde avea loc masa mare a nunții, urmată de dar. La masă se așezau toți „cum li-s anii/ cum li-i rangul”. Spre ziuă veneau și socrii mici cu un mic alai, aducând darul pe care îl dădeau miresei.

Fig. 2.7. Mirii cu taraful de lăutari.

Petrecerea continua luni cu „danțul”. Mirele și cu mireasa făceau o vizită nașilor, cărora le duceau un dar în obiecte de valoare, cât și socrilor mici, iar la plecarea invitau pe aceștia la socrul mare unde avea loc petrecerea și

Fig. 2.6. Aruncarea colacului – fragment din spectacolul ansamblului Nunta sovejană.

masa comună, unde se dădea al doilea dar, sau la care veneau și cei care nu au putut veni duminică. Marți avea loc „cuscria” la casa socrului mic, cu participarea rudelor apropiate.

În concluzie, prin măreția sa, prin atmosfera sărbătorească în care are loc, prin conținutul ei atât de diversificat, spectaculos, în ansamblul ei nunta este și astăzi o amplă manifestare artistică populară cu numeroase momente de veselie, de umor popular. Totodată nunta sovejană evidențiază o multitudine de valori etice și estetice generate de sufletul frumos și măreț al oamenilor de la munte. Era o manifestare spontană a spiritului colectiv, de solidaritate, de prețuire și de preocupare pentru viitorul și destinul comunității. Cuprinde simboluri de muncă și de viață spirituale de mare valoare.

Păcat că despre toate aceste valori suntem nevoiți să vorbim la timpul trecut!

Fig. 2.8. Secvențe sovejene.

Fig. 2.9. Suita de dansuri populare sovejenești, la nuntă „De dorul”.

Fig. 2.10. Ansamblul folcloric „Nuntă sovejană” (instructori: Florica Macarie, Ion Singurel și Constantin Macarie – regie).